
yeşil ekonomi ve sürdürülebilir kalkınmaya dair giriş mahiyetinde değerlendirmeler

halil ibrahim kaya*

Giriş

İnsanın ekonomik faaliyetleriyle çevre arasında önemli bir ilişki olduğu artık hemen herkesin kabul ettiği bir gerçeklik olarak görülmektedir. Buna karşın henüz ekonomi ve çevreyi bir arada analiz edebilecek bir senteze ulaşamadığı da bir başka gerçekliktir. Nitekim ekonomik faaliyetlerimiz ve doğal çevre arasındaki ilişkileri analiz etmek üzere kurulan kurumsal çerçeveler eksik ve kusurlu sonuçlar vermektedir. İktisadi büyüme, iktisatçıların üzerinde en fazla durduğu ve en çok araştırma yapılan konuların başında gelmektedir. Ancak büyüme sürdürülebilir olmadıktan, sonlu bir gezegende sonsuz bir büyüme mümkün olmadıktan ve yapılan çalışmalar yaşadığımız dünyanın korunmasını ve fütursuz tüketimi engellemedikten sonra kararlı bir denge ekonomisinin ortaya çıkmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle tüketim, büyümeye; büyüme ise sonlu kaynaklarımızın daha erken bitmesine neden olmaktadır.

İktisat bilimi sistemik hale gelmeye başladığı yıllarda dünya üzerinde 800 milyon insan yaşamaktaydı ve kaynakların kullanımını bugünkü gibi değildi. Günümüzde ise dünya nüfusu 8 milyara ulaşmış ve üretim ve tüketim süreçleri eski iktisadi paradigmalara anlaşılamayacak ve/veya

* Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İktisat Bölümü, halilkaya@cumhuriyet.edu.tr

sorunları çözülemeyecek bir hâl almış durumdadır. Buna karşın ekonomi ve doğal çevre arasındaki ilişkilerin ihmal edildiği ve yeni gelişmeleri kapsayacak yeni paradigmalara oluşturulmadığı görülmektedir. Ancak günümüzde doğal çevre, aşırı baskı altındadır ve biyosfer atıkları görece zararsız bir biçimde özümseme hizmetinin sınırlarına dayanmıştır. Bu nedenle ekonomi politikaları, hedefleri ve stratejilerinin bu gerçeklikler altında hazırlanması ve ihmal edilmemesi gerekmektedir. Bu nedenle çalışmada yeşil ekonominin tanımı, kavramsal gelişimi ve sürdürülebilir kalkınmanın gerekliliklerine dair görüşler sunulmaktadır.

Yeşil Ekonomi

Ekonomik aktivitelerin insanların ihtiyaçlarını karşılarken gezegenimizin geleceğini tehlikeye atan bir süreci içermemesi gerekliliği bulunmaktadır. Nasıl ki bir kesim insanların ihtiyaçlarının karşılanmasında başka insanların sömürülmesi kabul edilemez ise benzer şekilde gezegenimizin kaynaklarının fütursuzca sömürülmesi de üzerinde yaşayan insanların sömürülmesi kadar kabul edilemez. Son 200 yıldır gerçekleştirilen iktisadi aktiviteler; gezegene saygı gösterilmemesi, iklim değişikliği ve çölleşme başta olmak üzere pek çok sorunu beraberinde getirmiştir. Bu sorunların üstesinde gelebilmek adına yeşil ekonomistler, ihtiyaçlarımızı karşılama konusunda ekolojiye saygı duymayı ve gezegenle dengede yaşamayı içeren tamamen farklı bir yaklaşıma ihtiyacımız olduğunu öne sürmektedir. Yeşil ekonomi, teoriler veya gerçekliğin matematiksel yapılarından ziyade insanlarla ve onların kaygılarıyla başlamaktadır. Dolayısıyla yeşil ekonomi insanlara, onların ilişkilerine, davranışlarına ve nasıl motive olduklarına dair daha zengin ve daha derin bir anlayış gerektirmektedir. İhtiyaçların sadece fiziksel olmadığı, psikolojik ve manevi ihtiyaçların da bulunduğu bütüncül bir yaklaşım geliştirmektedir ve ekonomik kararlar alınırken büyük resmin görülmesi gerektiğinin üzerinde durmaktadır. Diğer taraftan yeşil ekonomi, ilgisini yalnızca insan üzerinde yoğunlaştırmaz. Bunun yanı sıra tüm karmaşık ekolojisi ve çeşitli türleri ile gezegenin tüm sisteminin dikkate alınması gerektiğini iddia eder (Cato, 2009: 2-4). Karmaşık ekosistemlerin ve biyolojik sistemlerin çözümüne dair yapılan yeni araştırmalar ve elde edilen yeni bilgiler gezegene yönelik insan kaynaklı müdahalelerin etkisinin çok geniş kapsamlı olduğunu ortaya koymaktadır. Artık günümüzde ekosistemdeki herhangi bir türü bertaraf etmenin, çok uzaktaymiş gibi görünen pek çok türe etki edebileceği gerçeğinin farkındayız. Ayrıca ekosistemlerin bir devrilme noktaları olduğu ve ekonomik

aktiviteler sonucunda oluşan baskı ve tahribatların büyük bir değişimi başlatabileceği de bilinmektedir. Dolayısıyla ekosistemlerin karmaşıklığı aslında *tabiat ana ile oyun oynarken* daha ihtiyatlı olmamızı gerektirmektedir. Bu nedenle ekologlar *iklim değişikliğiyle, okyanusların asitleşmesiyle, ozon tabakasının delinmesiyle, azot ve fosforun biyo-jeokimyasal akışının sınırlarıyla, küresel tatlısu kullanımıyla, biyoçeşitlilik kaybıyla ve toksik kimyasal kirlenmeyle* alakalı eşit değerlerin aşılması hususunda insanlığı ciddiyetle uyarmaktadır. Aksi halde ekosistemlerin baskı altına alınması ve tahrip edilmesi ile son 12 bin yıldır süre gelen iyi huylu iklimsel ve çevresel koşulların muhafazasının oldukça güç olacağı iddia edilmektedir (Hannel, 2014: 28-29).

Ekosistemlerin tahribatı ve bozulması, insanlığın büyük bir iklim değişikliğine maruz kalma olasılığını artırırken, ekolojik krizlere karşı dayanıklılığımızı azaltmakta ve azalan doğal kaynaklarla ilgili çatışmaları ise körüklemektedir. Bu bağlamda yeşil ekonomi kavramı, bugün karşı karşıya kaldığımız, gelişen ekolojik, sosyal ve ekonomik krizlere bir yanıt olarak ortaya çıkmıştır. Bu anlamda yeşil ekonomi, daha çevre dostu üretim süreçleri yoluyla ekonomik toparlanmayı teşvik etmeyi, böylece ekonomik büyümeyi sağlamayı, olumlu sonuçları teşvik etmeyi ve aynı anda çevresel etkileri azaltmayı vadetmektedir (Healy, 2019: 1). Yeşil ekonomi kavramı ilk olarak Pearce vd. (1989) tarafından mevcut fiyat sistemindeki çevresel ve sosyal maliyetlerin eksik değerlendirilmesine bir yanıt olarak ifade edilmiştir. Diğer taraftan Merino-Saum vd. (2020) genellikle alanda kavramsal bir dönüm noktası olarak nitelendirilen bu çalışmanın başlığı dışında yeşil ekonomi terimine bir atıfta bulunmadığını iddia ederek kavramın ilk olarak Jacobs (1991) tarafından *The Green Economy* (Yeşil Ekonomi) isimli kitapta tanımlandığını ifade etmektedir. Yeşil ekonomi kavramı 1990'lı yılların başından 21. yüzyılın ilk yıllarına kadar bilimsel literatürde daha az kullanılır olmuştur ve 1992'de Rio Zirvesi'nde ifade edilen *sürdürülebilir kalkınma* kavramı literatürde daha çok kullanılan bir kavram olagelmiştir. Ancak 2008 yılında Yeşil Ekonomi girişiminin başlaması ve 2009 yılında Küresel Yeni Yeşil Düzen çağrısı ile BM Çevre Programı (UNEP) yeşil ekonominin uluslararası düzeyde kurumsal olarak daha görünür hale gelmesine neden olmuştur. Rio+20, yeşil ekonomiyi iki ana odak alanından biri olarak belirlemiştir. UNEP (2011) yeşil ekonomiyi çevresel risklerin ve ekolojik kısıtlıkların önemli ölçüde azaltıldığı, aynı zamanda refah ve sosyal eşitlikte iyileşme sağlayan bir ekonomik sistem olarak tanımlamaktadır. Buna göre yeşil ekonomi; düşük karbonlu, kaynak verimliliğine

önem veren ve sosyal açıdan kapsayıcı bir sistem tasarlamaktadır. UNEP tarafından yayınlanan Yeşil Ekonomi Raporu aracılığıyla ilgili tanım yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır.

Yeşil ekonominin tanımlanması daha çok birtakım uluslararası kurumlar aracılığıyla gerçekleşmiştir (Newton ve Cantarello, 2014: 2). Çok paydaşlı büyük bir ittifak olan Yeşil Ekonomi Koalisyonu (2012) yeşil ekonomiyi, “gezegeenin ekolojik sınırları dâhilinde herkes için daha iyi bir yaşam kalitesi üreten ekonomi” olarak tanımlamaktadır. UNCTAD (2010) yeşil ekonomiyi, “gelecek nesilleri önemli çevresel risklere ve ekolojik kirlere maruz bırakmayan, insan refahını artıran ve eşitsizlikleri azaltan bir ekonomi” olarak tanımlamaktadır. Uluslararası Ticaret Ofisi ise yeşil ekonomiyi, “ekonomik büyümenin ve çevresel sorumluluğun birbirini güçlendirecek şekilde birlikte çalıştığı ve aynı zamanda toplumsal kalkınmada ilerlemeyi desteklediği bir ekonomi” olarak ifade etmektedir. Danish 92 Group (2012) ise yeşil ekonomiyi bir durum olarak değil bir dönüşüm süreci ve sürekli bir dinamik ilerleme olarak görmektedir. Yeşil ekonomi, mevcut ana akım ekonomik sistemik çarpıklıklarını ve işlevsizliklerini ortadan kaldırmayı ve gezegeenin sınırlı taşıma kapasitesi dâhilinde kalabilmek için çevre ve ekonomi bütünlüğünü sağlamayı, toplumsal refahı artırmayı ve tüm insanlar için fırsatlara eşit erişim gerçekleşmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. UNU-IHDP (2012) yeşil ekonomiyi, insanlığın çevre üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirirken dünyanın dört bir yanındaki insanların kendileri için iyi ve anlamlı bir yaşam sürdürmelerini ve elde etmelerini sağlamaya odaklanan bir yaklaşım olarak tanımlamaktadır. Görüldüğü üzere yeşil ekonomiyi tanımlayamaya yönelik birçok girişim gerçekleşmiştir ancak yeşil ekonominin tam olarak neyi gerektirdiğine dair bir fikir birliği henüz bulunmamaktadır ve bu husus canlı bir tartışma alanı olarak görülmektedir.

Yeşil ekonomi; ekonomiye ekolojinin, eşitliğin, sosyal ve çevresel adaletin temel itici güçlerini getirmekte-

“Ekologlar iklim değişikliğiyle, okyanusların asitleşmesiyle, ozon tabakasının delinmesiyle, azot ve fosforun biyo-jeokimyasal akışının sınırlarıyla, küresel tatlısu kullanımıyla, biyoçeşitlilik kaybıyla ve toksik kimyasal kirlenmeyle alakalı eşit değerlerin aşılması hususunda insanlığı ciddiyle uyarmaktadır.”

“Ekosistemlerin tahribatı ve bozulması, insanlığın büyük bir iklim değişikliğine maruz kalma olasılığını artırırken, ekolojik krizlere karşı dayanıklılığımızı azaltmakta ve azalan doğal kaynaklarla ilgili çatışmaları ise körüklemektedir.”

dir. Bu nedenle odağını kısa vadeli kaygılarla sınırlama eğiliminde olan ana akım iktisada göre eleştirel bir yerde konumlanmaktadır. Nitekim yeşil ekonomi, ihtiyatlılık ilkesini zeminine alan, insanlar ve doğa üzerinde oluşabilecek öngörülebilir olumsuz etkileri önleme gayesi taşımaktadır. Yeşil ekonomi düşüncesini savunanlar olaylara çok uzun vadeli bir bakış açısını geliştirmişlerdir ve nesiller arası eşitlik ve gelecek nesillerin haklarını teorilerinin temeline yerleştirmişlerdir. Her neslin arkasında yeterli miktarda kaynak ve yaşanabilir bir gezegen bırakması ihtiyacını güçlü bir şekilde savunmaktadırlar. Ana akım iktisada bu açıdan önemli eleştiriler getirmektedirler. Nitekim ana akım iktisat fiyat, kâr, ekonomik büyüme ve üretim kaygılarıyla hareket etmekte olduğu için dolu dünyanın bu yeni gerçekliğini kavramakta başarısız görülmektedir. Ancak yeşil ekonominin amacı, gezegen, biyosfer, insan dışı türler, doğa ve diğer yaşam formları için ve dünyanın tamamında insanların yararına çalışan yeni bir disiplin yaratmak olarak görülmektedir. Yeşil ekonomi; eşitsizliğin, yoksulluğun sistemik ve kurumsal nedenlerini sona erdirmeye yardımcı olmak için tasarlanmış fikirleri ve teorileri bütünleştirmektedir. Bu nedenle yeşil ekonominin merkezinde sosyal ve çevresel adalet bulunmaktadır ve eşitliği, katılımı, özgürlüğü ve demokrasiyi teşvik eden kapsayıcı bir yaklaşım benimsemektedir (Kennet ve Heinemann, 2006: 69-71).

Son dönemlerde neoklasik teoriye önemli itirazlar yükselmektedir. Örneğin, mevcut sistemde hükümet politikalarının temel iktisadi amacı olan büyümenin, birtakım olumsuz sonuçlarına dair görüşler bulunmaktadır. Ekonomik büyüme, yaşam standartlarının artmasına yol açabileceği ve yoksulluğu potansiyel olarak ortadan kaldıracabileceği için birçok hükümetin temel hedefidir. Ancak diğer taraftan ekonomik büyüme hem insanlar hem de çevre üzerinde olumsuz etkilere yol açabilmektedir (Newton ve Cantarello, 2014: 9). Neoklasik iktisada temel eleştiri; ekolojik sınırlar, sosyal adalet ve fırsat eşitliği ile ilgili yeni endişelerin, ekonomiyi ekonomik büyüme-

den bağımsız olarak istikrara kavuşturmaya yardımcı olan yeni kavramların ekonomik tartışmalarda yeterince yer almaması yönündedir. Bu anlamda yeşil ekonominin, birtakım alternatifler geliştirmek ve ekonomik düşüncenin kendi kendine dayattığı çıkmazdan kurtulmasına yardımcı olmak için doğru, bütünsel ve nesnel çerçeveler sunduğu iddia edilmektedir (Kennet ve Heinemann, 2006: 82-84). Cato (2021) çalışmasında yeşil ekonominin neoklasik ekonomide aşağıda yer alan birtakım yönlerden farklılaştığını öne sürmektedir:

- Dünya gezegeninin ihtiyaçlarının yanı sıra kadınlar ve dünyadaki yoksullar da dâhil olmak üzere mevcut ekonomik yapı içinde dışlanmış olanların bakış açılarını da dâhil etmeyi amaçlamaktadır.

- Doğası gereği sosyal adaletle ilgilidir. Eşitlik ve adalet gibi konular, ekonomik verimlilik gibi hususlardan öncelikli olarak görülmektedir.

- Çevre kampanyacılarının ve yeşil politikacıların çalışmalarından ortaya çıkmıştır ve soyut teoriden ziyade pratikte sürdürülebilir bir ekonomi inşa etme sürecine dayanmaktadır.

- Ekonomik büyüme odağından durağan ekonomiye doğru ilerlemeyi amaçlamaktadır.

- Çevresel ve sosyal standartların uluslararası düzenlemelerle sıkı bir şekilde denetlendiği, karşılıklı ve toplum temelli ekonomik faaliyetlerin artan rolünü içeren, piyasa ekonomisinden insan etkileşimlerine odaklanmaya geçişi desteklemektedir.

- Her biri kendi çevresel ve kültürel bağlamına yerleştirilmiş ve her biri temel kaynaklar konusunda kendi kendine yeterliliği hedefleyen, yerel temelli ekonomilerin gelişimini içeren yerleşmeye doğru bir geçişi teşvik etmektedir.

Yeşil iktisatçılar kendilerini daha çok politik ekonomi geleneğiyle özdeşleştirmektedir. Neoklasik ve çevreci iktisatçıların aksine yeşil iktisatçılar, ekonomik faaliyetler sonucunda karşılaştığımız çevre sorunlarının temel siyasi değişiklikler olmadan çözülemeyeceğini savunmaktadır (Cato, 2021: 90). Bu durumu destekler nitelikte başka bir yaklaşım ise yine Cato (2009: 206) tarafından ifade edilmiştir. Ona göre, yeşil ekonomi akademik bir disiplin olarak değil tabandan büyüme göstermiştir. Geleneksel ekonomiyi kullanan, ancak denklemin içine çevreyi de katan çevre ekonomisinden ve hâlâ ölçüme dayalı ve akademik odaklı bir disiplin olan ekolojik ekonomiden de farklılık arz etmektedir. Yeşil bir bakış açısına göre ekonomi disiplini yaşamın diğer yönlerinden ayrı-

mak zordur çünkü bütünsellik fikri (hayatın tüm yönlerinin birbirine bağlı olması) yeşil felsefenin merkezinde yer almaktadır. Bütüncüllük, her şeyin birbiriyle bağlantılı olduğunu ve ekonomik faaliyetlere siyasi faaliyetlerden veya endüstriyel üretime sağlık hizmetlerinden ayrı bakmak yerine, gezegeni bir bütün olarak ele almamız gerektiğini öne sürmektedir (Cato, 2021: 90-93).

Yeşil ekonomi, ekonomik büyümeye odaklanmaktan ziyade uzun vadede sürdürülebilir olabilecek tek ekonomi türü olan “istikrarlı durum ekonomisi”ne doğru bir hareketi önermektedir. Nitekim dünya ve doğal kaynaklar son derece kıt kaynaklardır ve bu nedenle gezegenin sınırlarına saygı gösteren bir ekonomik anlayış gerekmektedir. Gezegenin kendini yenileme kapasitesinin bilincinde olarak atık çıktılarımız gezegenin taşıma kapasitesini aşmayacak düzeyde sınırlandırılmalıdır. Yeşil ekonomi, sürdürülebilir kalkınmanın ancak bu şekilde tesis edilebileceği iddiasında bulunmaktadır (Cato, 2009: 10-11).

Sürdürülebilir Kalkınma

Sürdürülebilir kalkınmanın en bilinen tanımı Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun yayınladığı -bilinen adıyla Brundtland Raporu- rapora dayanmaktadır. Ortak Geleceğimiz isimli bu raporda sürdürülebilir kalkınma; “şimdiki kuşakların ihtiyaçlarını karşılarken, gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılayabilme becerilerine tehlikeye atmayan kalkınma” şeklinde ifade edilmiştir (Hahnel, 2014: 55). Kavramın standart tanımı olarak bu tanım popüler olarak kullanılsa da literatürde başka birçok tanımlama da bulunmaktadır. Çalışmanın maksadını aşacağı düşüncesiyle bu tanımlara burada yer verilmemiştir. Buna karşın yazarların veya kurumların odaklandığı hususlara göre değişiklikler gösterse de sürdürülebilir kalkınma tarihsel olarak sosyo-ekonomik kalkınmaya çevresel boyutun eklendiği ve daha sonra bu iki boyutun ekonomik ve sosyal olarak ayrıldığı ve çevrenin yanı sıra sürdürülebilir kalkınmanın üç temel sütununu oluşturduğu görülmektedir. Kurumsal faktörler, uzun vadeli kalkınma perspektifi, insan ihtiyaçları, kültür veya etik gibi diğer yönler bazen sürdürülebilir kalkınmanın bağımsız boyutları olarak çıkarılmakta ve bazen de temel üç boyut ile bütünleştirilebilmektedir (Baum, 2021: 18).

Sürdürülebilir kalkınma kavramının ortaya çıkışı, farklı çalışmaların Batılı kalkınma modeline sınırlar koyma ihtiyacının hasıl olduğu 1970’li yıllara dayanmaktadır. Bu yıllarda başlatılan tartışma, gezegenin

yaşanabilirlik koşullarını korumak için sosyal kalkınmayı ekosistemlere duyulan saygıyla uzlaştırmaya çalışan bir yaklaşım olan eko-kalkınma kavramının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Eko-kalkınma kavramı uygulanması beklenen uluslararası politikanın öncüsü olamamıştır ancak kalkınmayı sürdürülebilirlikle ilişkilendirmeyi başardığı ifade edilebilir. BM Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun 1987 tarihli raporunda belirtilen sürdürülebilir kalkınma tanımı daha sonra kalkınmanın yeni paradigması olarak görülmüştür. Buna karşın ilgili tanım birçok yönden eleştiriye tabi tutulmuştur. Nitekim birçok araştırmacı tarafından muğlak bir tanım olmakla suçlanmıştır. Naredo (2004), Van Den Bergh (1996) gibi yazarlar tanımın eksikliği üzerinde durmuş; Onisto (1999), termodinamiğin ilkeleri gibi doğanın fiziksel yasalarını içeren, sürdürülebilir kalkınmanın kesin bir tanımının olmadığı konusunda uyarılarda bulunmuştur (Aktaran: Ruggerio, 2021: 3).

Sürdürülebilir kalkınmaya yönelik en geniş görüşlere Hahnel (2014)'in *Yeşil İktisat-Ekolojik Krize Karşı Koymak* isimli kitabında rastlamaktayız. Hahnel, ilk etapta ekonomik büyüme kavramının eksikliklerinden bahsetmektedir. Hahnel ekonomik büyüme ve GSYİH hesaplamalarına ana akım ders kitaplarında da yer verilen birtakım eksiklikleri tespit ederek yaklaşmaktadır. Çifte hesaplama, üretilen bazı mal ve hizmetlerin piyasada hiçbir zaman mübadele edilmemesi, yasa dışı faaliyetler gibi birtakım hususlar; GSYİH hesaplamaları ölçülürken karşılaşılan engeller olarak görülmektedir. Diğer taraftan GSYİH mükemmel bir şekilde ölçülse dahi birtakım sorunlar devam etmektedir. Ekonomik adalet, ekonomik verimlilik ve ekonomik demokrasi gibi hususlar ihmal ediliyor olabilir. Nitekim bir ülkede gelir dağılımındaki adaletsizlikler ve eşitsizliklerin yol açtığı hakkaniyet problemlerini değerlendirmeden, ülkenin ekonomik ilerlemesini değerlendirmek sağlıklı olmayacaktır. Bununla beraber bir ülkenin ekonomik ilerlemesini değerlendirirken ülkedeki ekonomik kararların ne ölçüde demokratik yollardan alındığına bakılması da icap etmektedir. İşte burada Hahnel (2014) tüm bunlar gerçekleşse dahi -yani ekonomik ilerleme, adalet ve demokrasi- ekonomi hâlâ çok yanlış bir şekilde ilerleme kaydediyor olabilir tespitinde bulunarak kuşaklar arası hakkaniyet hususuna değinmektedir. Bu anlamda sürdürülebilir kalkınmanın en can alıcı noktası da kuşaklar arası hakkaniyet olarak görülmektedir. Nitekim ekonomik ilerleme sağlanırken imal edilmiş sermaye stokları, gelecek kuşaklara kullanabilecekleri hiçbir şey bırakmayacak şekilde tüketiliyor olabilir veya doğal kaynaklar ekonomiyi birkaç yıl içerisinde akamete uğratacak

“Kuvvetli sürdürülebilirlik gelecek kuşaklara bugün en az bizim yararlandığımız kadar bir doğal sermaye stokunun devredilmesi/bırakılması gerektiğini söylemektedir.”

şekilde tüketilebilir ve atıklarımız çevreye birkaç temel ekosistemin çökmesine neden olacak şekilde fütursuzca salınabilir. Bu nedenle ele alınması gereken temel konulardan birisi, kuşaklar arası hakkaniyet olarak sürdürülebilirlik kavramıdır.

Her ülkenin temel ekonomik gayelerinden birisi ekonomik ilerlemenin sağlanmasıdır ancak ekonomik ilerleme; ekonomik verimlilik, ekonomik adalet ve demokrasi gibi hususlarla birlikte ele alındığında yalnızca kuşak içi hakkaniyet meselesi çözüme kavuşmuş olabilmektedir. Brundtland Raporu'nun öne sürdüğü tanımın temel motivasyon kaynağı ise gelecek kuşakların meşru çıkarlarından ödün verilmemesi üzerinedir. Nitekim sürdürülebilir hususu kuşaklar arasında oluşacak adaletsizliklerin en aza indirilmesi ile ilgili bir durumdur. Burada ana akım iktisatçıların sürdürülebilirlik olarak önemsedığı husus, imal edilmiş sermaye stokunun gelecek nesillere kusursuz bir şekilde aktarımıdır. Bu durum yeşil ve ekolojik iktisatçılar tarafından sorunlu bulunmaktadır. Zayıf sürdürülebilirlik olarak nitelendirilen bu durum, ancak imal edilmiş sermaye stokunun doğal sermaye stoku yerine ikame edilebilmesi durumunda geçerli olabilecektir. İmal edilmiş sermaye stokunun doğal sermayeyi ikame edebilmesi ise birçok durumda oldukça güç görülmektedir. Bu nedenle sermayenin tazmininin ve birbiri yerine ikamesinin mümkün olmadığı durumları hesaplayarak kuvvetli sürdürülebilirlik üzerinde mutabık olunması gerekliliği öne sürülmektedir. Kuvvetli sürdürülebilirlik gelecek kuşaklara bugün en az bizim yararlandığımız kadar bir doğal sermaye stokunun devredilmesi/bırakılması gerektiğini söylemektedir (Hahnel, 2014: 60-65). Nitekim iktisatçılar sermaye stoku denildiğinde imal edilmiş sermaye stokuna verilen önemin aynısını belki de daha fazlasını doğal sermaye stoku için veren bir ekonomik yapı inşa etmekle mükelleftir. Ekonomik büyüme/ilerleme peşindeyken sonraki nesillerin bekasından ödün verecek bir sistem, türümüz açısından telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğurabilecektir.

Sonuç

İklim değişikliğinin beraberinde getirdiği zorluklar, dünyanın sınırlı taşıma kapasitesi ve bozulan ekosistemler bir arada değerlendirildiğinde sürdürülebilir kalkınmanın; günümüz politika yapıcılarının en temel politika konularından biri haline gelmesi gerekmektedir. Her ne kadar son 20 yıldır politika gündemlerinde yer alsada kritik öneme sahip olan bu konunun yeterince geniş kapsamlı ve pratikte mesafe kaydedilebilecek bir biçimde ele alınmadığı düşünülmektedir. Sürdürülebilir kalkınma birçok platformda adı geçen ancak pratikte ve uygulamada ihmal edilen bir kavram olmaya devam etmektedir. Diğer taraftan yeşil ekonomi, sürdürülebilir kalkınmaya bir alternatif olarak değil bilakis sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmak için spesifik ve doğrudan bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Yeşil ekonomi, parasal değerlerden ziyade sürdürülebilirlik ekseninde ekonomiyi şekillendiren bir yapı öne sürmektedir. Geleneksel ekonomide; ekonomi, çevre ve toplum, kesişen ancak ayrı düşünülen yapılar iken yeşil ekonomide; bu yaklaşım değişime uğrayarak ekonominin toplumun içinde yer aldığı ve toplumun da çevreyle bütünleştiği bir yapı ortaya çıkarılmak istenmektedir. Sürdürülebilir kalkınma ve istikrarlı büyüme, sürekli ekonomik büyümeye olan bağımlılığın önüne geçecektir. Böylelikle gezegenin sınırları zorlanmayacak, doğal sermaye stokları fütursuzca tüketilmeyecek ve kaynaklar gelecek nesillere hakkaniyetli bir biçimde devredilebilecektir.

Kaynakça

BAUM, R. (2021). Sustainable Development- A Modern Understanding of The Concept, *ANNALS PAAAE*, 23(2), 9-29.

BENSON, E. and Greenfield, O. (2012). Surveying the 'green economy' and 'green growth' landscapes. *Green Economy Coalition*, IIED London. http://www.greeneconomycoalition.org/sites/greeneconomy-coalition.org/files/GEC%20%20background%20paper_final%20.pdf

CATO, M. S. (2009). *Green Economics-An Introduction to Theory, Policy and Practice*. Earthscan Publishing, London, UK.

CATO, M. S. (2021). *Environment and Economy*. 2. Publication, Routledge.

DANISH 92 GROUP (2012). Building an Equitable Green Economy. Danish 92 Group -Forum for Sustainable Development.

HAHNEL, R. (2014). *Yeşil İktisat*. BGST Yayınları, İstanbul.

JACOBS, M. (1991). *The Green Economy*. Pluto Press.

KENNET, M. & Heinemann, V. (2006). Green Economics: setting the scene. Aims, content, and philosophical underpinning of the distinctive new solutions offered by Green Economcis. *International J. Green Economics*, Vol:1/2, 68-102.

MERINO-SAUM, A., Clement, J., Wyss, R. & Baldi, M.G. (2020). Unpacking the Green Economy concept: A quantitative analysis of 140 definitions. *Journal of Cleaner Production*, 242.

NEWTON, A. C. & Cantarello, E. (2014). An Introduction to the Green Economy, *Routledge-Earthscan*.

PEARCE, D., Markandya, A., & Barbier, E. B. (1989). *Blue Print for a Green Economy*. London: Earthscan.

RUGGERIO, C,A. (2021). Sustainability and sustainable development: A review of principles and definitions. *Sci Total Environ*. Vol. 786.

UNCTAD (2010). *The Green Economy: Trade and Sustainable Development Implications. Background Note Prepared by the UNCTAD Secretariat*, United Nations, New York.

UNEP (2011). *Towards a Green Economy*. https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/126GER_synthesis_en.pdf

UNU-IHDP (2012). *Green Economy and Sustainability: A Societal Transformation Process. Summary for Decision-Makers*, Secretariat of the International Human Dimensions Programme on Global Environmental Change (UNU-IHDP), Bonn.